

A növénytár jelentése.

Tisztelt Közgyűlés !

„ l'impossible n'existe pas !“

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum növénytári osztályáról adott jelentéseim sorában ez a 13-ik. A közfelfogás baljóslatúnak tekinti a számot, amelyre én most hivatkozom és amelyről személyemhez fűződő életbeli tapasztalások nyomán homlok-egyenest ellenkező meggyőződésre jutottam.

Aki futólagos áttekintésre érdemesitené az én 13 növénytári jelentésemet, könnyen megismerhetné azt az igazságot, hogy a mindeneket éltető reménységgel kapcsolatosan kitűzött cél irányához való szigorú ragaszkodás, a megalkuvást nem ismerő következetesség a reménységek gyenge fonálára fűzött tervek megvalósítása érdekében, előbb-utóbb meg kell hozza a maga áldásos gyümölcsét.

A „ma“ szemüvegén át nézvéen növénytárunk fejlődését, szinte nem is jó vizsgagondolni e tár 90-es évekbeli állapotára. És ha e tár mai helyzete mindamellet olyan, hogy annak megváltoztatására gyors törvényhozási intézkedésre van szükség; ennek egyszerű magyarázatát megadja a növénytár rohamos fejlődése a lefolyt 13 év alatt.

A kolozsvári tud.-egyetem megtépázott múzeum-kerti területén vettem át a mai nap is csak kinlódó régi botanikus kertet; az Erd. Múzeum herbariumát pedig szánalmasan rossz szekrényekben és az arra való segéd-személyzet mérő hiánya miatt is a kivánalmaknak éppenséggel nem megfelelő állapotban, jöllehet az elmúlt idők vezetői részéről sok megtörtént a jó ügy érdekében. Csak az eredmény maradt el; de megmaradt a reménység.

Fiatalos hévvel, nem is éppen nagy rokonszenv kíséretében ragadtam kezembe a küzdés fegyverét.

A fegyver ugyan sok csorbát szenvedett, anélkül azonban, hogy markolatja eltörött volna.

A lepergett 13 év alkonyán ime földerül a kolozsvári „Házsongárd“ lejtőin az új botanikus kert immáron államilag megszerzett és panorámája tekintetében Európa-szerte páriát ritkító területén a valóra váltható reménységek éltető sugara. Minderről mult évi jelentésem történeti hűséggel számol be. Budapest nagy erőivel szemben, Budapestnek talán örök időkre elveszett botanikus kertje romjai láttára, talán már most sikernek volna minősíthető a múzeum-kertet pótló házsongárdi pompás terület; de végzetes hiba a makacs küzdés során kivívott terület-megszerzés muló babérain való csendes megpihenés.

Bár magamra maradtam, sőt cserben hagyott, arra való lelkesedés hiányában, a további tervezéseket papirosra vető íródiákom a nekie kijáró nyári szünet miatt; nem volt szabad elcsüggednem, és én, a kongó falak közepette, szinte az összes iparágakat felölelő módon nyélbe ütöttem az új növénytani intézettel, növényházi teleppel és az Erd. Múzeum növénytárát is magába foglaló botanikus múzeummal kapcsolatos kolozsvári tud.-egyetemi új botanikus kert részletes tervezetét. Mult évi jelentésem szól erről is és most, a sokat hangoztatott reménységek sokszor majd elszakadó fonálán, ime örömmel jelenthetem, hogy a nyomtatásban kiadott emlékiratszerű fölterjesztésemet gróf ZICHY JÁNOS v. b. t. t. Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter Úr Önnagyméltósága szinte szó szerint honorálja az 1912 évre szóló állami költségvetése indokolásában.

Igaz, hogy egyelőre mindez papiroson maradó siker, mert a programma megvalósítására fölvelt másfél milliós költség 84,000 koronás első részlete csekélység. Hogy azonban a Minisztertől is nyomatékosan hangoztatott gyors ütemű megvalósítása a tervezetnek legalább is az 1913 évtől kezdődőleg megtörténhessék; a megisméltődő 13-ba vetett jobb hitem mellett csaknem az Erdélyi Múzeum bölcseségén mulik.

A növénytár vizsgálatára évenként kiküldött tárvizsgáló bizottsági tagok szakszerű jelentése nyújt módot erre az Erdélyi Múzeum 1912 évi közgyűléséből kifolyólag. Az egyetem és az egyetem czimén a jelentést tevő növénytári igazgató megtette a tőle telhetőt. Tegye meg az Erdélyi Múzeum is a magáét!

Ha van az évtizeken keresztül lelkesen közreműködő gróf ESZTERHÁZY KÁLMÁN elnöksége alatt jelentős sikereket fölmutató Erdélyi Múzeumnak erkölcsi súlya a kormány előtt úgy, amint annak len-

nie kell; akkor a szóban forgó tervezet rövidesen testet ölt és a magyar közművelődésért hüen dobogó szivek őszinte örömeire nem pusztul el az Erdélyi Nemzeti Múzeum növénytára és a vele kapcsolatosan keletkezett botanikus múzeum sem.

Különben papiroson maradó írott malaszt volna a magyar államnak az Erdélyi Múzeummal kötött szerződésében rejlő garanciaál pontja, mely e sokat hányatott s történeti multú közművelődési intézménynek ígér mindent, dologiakban és személyiekben egyaránt; különösen pedig vállal jóállást az állami fenhatóság alá bocsájtott erdélyi múzeumi gyűjtemények épségben való fentartása s a múzeumi felfogásnak megfelelő megőrzése tekintetében.

Gyűjteményeink tagadhatatlanul nagyot fejlődtek, a növénytár meg éppen a botanikus múzeummal, melylyel annak előtte nemzetünk egésze sem dicsekedhetett el.

A növénytár u. n. herbariuma a világ bármely múzeuma számára mintául szolgálható s vörösfenyőből készült herbariumi szekrényekben van fölállítva az egész vonalon, ámde a célnek távolról sem megfelelő bérhelyiségekben, ahol a súlyos szekrényekkel tulzsufolt szobákban egy, a rendezésre alkalmas asztal be sem állítható. A dolog természeténél fogva pedig arra gondolni sem lehet, hogy a százakra menő herbariumi fasciculusokat szabályszerű turnusokban szénkénegezés alá foghassuk. Az 1911 munka-év alatt a most már leltárilag kezelt herbariumi lapok száma elérte újabb gyarapodás czimén a 11,423 lapszámot és miközben az újabb gyarapodást helyinség miatt be sem oszthatjuk; fájó szívvel kell látnunk a régebbi időkből való lapok szánaalmas pusztulását.

Helyzetünk botanikus múzeumunk tekintetében sem jobb, sőt rosszabb; jóllehet a növénytár e másik és hatására alighanem jelentősebb osztálya immár 118 kisebb-nagyobb szekrényt zsufolásig megtöltő és oly gyűjteményt foglal magában, amelynek láttára kalapot emelt Dufour L. párisi botanices professor, akit e sorok írójához fűződő évtizedes barátság hozott e francziáktól sohasem látogatott városba és aki a nagyszerűen sikerült könyvtári és a bőséges állattani intézeti paloták nyomán a magyaroktól éppen nem méltatott kolozsvári botanikus múzeum miatt sem bánta meg kolozsvári látogatását. Szakszerű látogatásban volt részünk Maly K. hirneves sarajevói botanikus részéről is, aki Sarajevóból egyenesen Kolozsvárra jött, hogy lásson és tapasztaljon a Sarajevóban most létesítendő országos múzeum érdekében. Botanikus múzeumunk és a

herbarium szekrényeinek mintaszerűsége és az azokban foglalt tartalom válogatott gazdagsága mód felett meglepte őt is, Dufourt is.

Gyűjteményeink elhelyezésbeli állapota, vagyis az Államnak a Múzeummal szemben fennálló „garantiája“ azonban — hogy is mondjam? — némileg kétes világitásba helyezett bennünket e kiváló természetbuvárok előtt. Mert ők látták azt, hogy a régi színház ronda, jobbadán nem is fűthető helyiségeiben rövidesen pusztul minden és a 13 év pihenést-lankadást nem ismerő botanikus múzeumi munkálkodás ma még büszke gyümölcsérővidesen szemétdombra kerülhet. És akkor nyilvánvalólag balvégzetűvé leend e sokat emlegetett szám, amennyiben Múzeum és Egyetem egyetértő s sürgető eljárása nyomán a törvényhozás 1913-ban el nem rendelné az 1912-iki államiköltségvetés indokolásának „gyors ütemű“ megvalósítását.

A vallás-és közoktatásügyi Minisztertől is bőségesen megindokolt programma kormányzati elfogadása bizonyítja azt, hogy tovább nincs mit halogatnunk.

A 100-ezrekbe kerülő házsongárdi telek paragon nem heverhet.

Az arra való helyiségek és eszközök hiányában nem konzerválható herbarium és botanikus múzeum nyilván megbecsülést érdemel a hidegebb szempontok szerint ítélkező pénzügyminiszterium részéről és ebben, a közelmúlt idők tapasztalása szerint, nincs miért kételkednünk.

Reménységünk e czímen való megújódása szemünk elébe varázsolja a majdan termeket betöltő botanikus múzeumunkat, a céljuknak megfelelő laboratoriumokat, ablakain át az új botanikus kert oly panorámájával, amely hogy létrejöhetett: tapsra indítandja a számok nekünk rideg világot jelentő emberét is, ha van szive és érzéke a magyar közmivelődési intézmények politikailag is szükséges megerősítésére itt, Erdélyben.

Ezek után áttérhetek az 1911 munka-év rövid vázolására.

Herbarium.

A herbarium általános állapotának képét megrajoltam a múlt évi jelentésemben és a jelenlegi bevezető soraiban. Arra való munka-erők és helyiségek hiányában a herbarium további részecskének némi szakszerű ismereteket is föltételező rendezését ABC-sorrendbe nem folytathattuk és meg kellett elégednünk a szabályszerűen lebélyegezett 11423 sz. herbariumi lapok tömegének elhelyezésével úgy, hogy az alkalomadtán hozzáférhető legyen. E sorok bármely olvasója ugyanis ne feledje, hogy az Erdélyi Múzeum növénytára és botanikus múzeuma összes ügyeit díjtalanul intéző igazgatója a bölcsességéből régen kinőtt intézmény ügyeinek ellátására alkalmas múzeumi személyzettel nem rendelkezik. Egyhamar nézemi is erre kilátás, hacsak nem az Erdélyi Nemzeti Múzeum államosítása révén.

A herbarium gyarapodásának részleteit a következő táblázatban tüntetem föl, megjegyezvén, hogy az adott számjegyek egyezsmind az Erdélyi Múzeum tulajdonát tevő herbariumi lapok leltári számai:

1. Pteridophytonok. Pt. 1544—1661	— — — — — =	117 lap
2. DÖRFLER-féle növények 6132—7174, 10801—10824, 11024—11048	— — — — — =	1089 „
3. Saját gyűjtéseinkből. 7175—10272, 10825—10940	=	3212 „
4. ROSS: Herbar. Siculum. 10273—10377	— — — — — =	104 „
5. Régi készletből. 10378—10625	— — — — — =	247 „
6. TOEPFFER: Salic. exs. 10626—10686, 10966—11023	=	97 „
7. Csere útján szerzett Cecidiol. lapok. 10941—10965	=	24 „

Összesen — — — — — 4890 lap

Továbbá

Fungi Eichleriani fasc. VII—X.	— — — — — =	4 fasc.
SYDOW: Mycotheca germanica fasc. XX—XXI.	— — — — — =	2 „
„ Phyc-et Protomycetes fasc. 1.	— — — — — =	1 „
„ Uredineae fasc. 48.	— — — — — =	1 „
„ Ustilagineae fasc. 11.	— — — — — =	1 „

PRAGER: Sphagnotheca sudetica No. 1—146 — — — — — = 2 „

KNEUCKER: Carices exsiccatae fasc. XIII. — — — — — = 1 „

DEGEN: „Magyar füvek“ fasc. 7. — — — — — = 1 „

Csere útján, Bryophytonok — — — — — 133 db

A gyűjteményekből tud. használatra kikölcsönöztek:

1. Dr. DÉGEN ÁRPÁD, Budapest, *Inula hybrida* Bgt. origin. példáját.
2. Dr. JÁVORKA SÁNDOR, Budapest, *Erysimum*- és *Hesperis*-fajokat.
3. A. PACHER, Prag, *Atropa*-genust.
4. F. VIERHAPPER, Wien, *Soldanella*-genust.

A növénytani intézet helyiségeiben, a gyűjtemények igénybevételével s a középiskolai szünetek jeles fölhasználásával dolgoztak

DR. GYÖRFFY ISTVÁN lőcsei főreális iskolai tanár, egykor derék tanítványom és a hazai moha-ismeret terén szép eredményekkel dolgozó természetbúvár; ismételten DR. BEZDEK JÓZSEF nagyváradi, utóbb budapesti áll. középiskolai tanár, akit földközeli útjának botanikus múzeumi eredményei erős szálakkal fűznek az Erdélyi Nemzeti Múzeum növénytári osztályához.

Ama szoros kapcsolatnál fogva, amely e tud.-egyetem növénytani intézete és az Erdélyi Nemzeti Múzeum növénytári osztálya között fennáll; természetesen következnek, hogy az egyetemi és botanikus kert munkálkodás területén kínai választó-falak nem emelhetők az egyes munkabeli ágazatok között. Hisz az Erdélyi Múzeum soha meg nem becsült múzeum-kertjéből fakadt ki az ugyancsak soha meg nem becsült régi botanikus kert intézménye is, mint amelynek élő növényekben adott első és eléggé becses anyagát az Erdélyi Múzeum szolgáltatta.

Ezt én hagyományszerűleg vettem át és jelentéseim során hagyományszerűleg ápolom tovább ezt a mindenképpen javunkat szolgáló történeti kapcsolatot. Ez ad jogot amaz örömöm e helyen való hangoztatására, hogy régebben a kassai gazdasági akadémia, majd a rimaszombati és nagyikindai középiskolák kértek, illetőleg kaptak élő növényeket mi tőlünk. Az 1911 folyamán élő növények küldése érdekében ismételten hozzám fordultak a kassai és keszthelyi gazdasági akadémiák, továbbá a temesvári állami főgimnázium igazgatósága; a külföldről A. CAPELLA (Springe b. Hannover.) *Loranthust* kért s kapott stb.

Korszerű kívánalmaknak megfelelően berendezett iskolák a botanikus kertet nem nélkülözhetik és én lelkes örömmel teljesítettem a temesvári állami főgimnázium igazgatóságának ily nemű kérését, mert részéről fel kellett ismernem a korszerű középiskolai gondolkodás magas színvonalát, amit teljesíteniünk, bármily megerőltetésbe kerüljön is, kötelességünk. A fenforgó nehézségek tudatával is birt a temesvári áll. főgimnázium igazgatósága, amelyeknek leküzdését szép levélben meg is köszönte. Én ezért, jó példa-adás okából, e helyt viszont köszöntöm.

Kirándulásaink sorozatát az I. sz. melléklet tünteti föl, amelynek futólagos áttekintéséből bárki meggyőződhetik arról, hogy 1. kirándulásaink szorosabban körülírt körzete természetesen Erdély területét illeti; amellet azonban 2. a haza határán kivüleső és főleg a botanikus múzeum fejlesztése szempontjából botanikailag nevezetes vidékeket is fölkeresünk, már amennyire szűkös viszonyaink azt megengedik. Ez utóbbi pontozatról szó esik még a botanikus múzeumról szóló fejezetben.¹

1911 évi kirándulásaink sorozata egyike a leggazdagabbaknak; az ekként egybegyűlt és szinte roppant terjedelmű anyaggal szemben a rendelkezésre álló múzeumi személyzeti segítség csak-

¹ Vonatkozással GYÖRFFY ISTVÁN Budapesti Hirlap 1911. IX. 3. 209. sz.-ban megjelent, de előttem eleddig ismeretlen tartalmú cikkére.

nem egyenlő a semmivel, miről fentebb már megemlékeztem. Ez a körülmény a következő 1912 év folyamán a herbariumot illető gyűjtések korlátozására szoritand bennünket.

Végül megjegyzem, hogy örömömre szolgál az a tudat, hogy tanszékelem hallgatóságának ismételten és emlékezetükben bizonyára feledhetetlen részük volt e kirándulásokban.

Hol egykor botanikailag legszebb emlékü napjaimat töltém el az én áldott emlékezetű tanárom, FÁRRY JÁNOS mentorkodásával, a virágokban bővelkedő, ám a bolgárok botanophilus királyától különösképpen előlünk elzárt gömör-murányi mészkö fensíkon; melynek bizonyára elragadó természeti szépsége budapesti szak-társainkat is magához csábítá, feledtetvén velük a budai dolomitok *Linum dolomiticum*-át sok egyéb nevezetességével együtt, hogy eredményül lássuk a honi flóra egyik legnagyobb ékességének, a murány-várhegyi *Rosalia arbuscula* öt némi joggal megillető piedestalejáról való lerángatását a történeti dokumentumok merő elhallgatásával; ¹ mondom: e tájak személyemmel szorosán összeforrott flóra-területére küldöttem ki derék igyekezetű két tanítványomat, BOGSCH SÁNDOR és BIHARI GYULA tanárjelöltek személyében.

Az erdély-földi Nagyhagymás *Primula leucophylla* remekbe menő képét sem feledhetik el az e kiránduláson résztvett tanítványaim. Valaminthogy arról sem feledkezhetnek meg, hogy a Dr. SZÁDECZKY GYULA ny. r. professzor vezetésével végzett sicíliai geológiai kirándulás résztvevői közül DARÓCZY LÁSZLÓ, DERZSI K. JENŐ és KENESSEY KÁLMÁN tanárjelölteknek némi módot nyujthattam botanikai megfigyelésekre s gyűjtésekre is.

Botanikus Múzeum.

A botanikus múzeum az ez idő szerint 13 darabba szerte-széllyel tagolódott növénytani intézet és botanikus kert zugaiba huzódik meg, no meg a jó régi színház „összes termeiben“, lépcsőházában és egyéb piszkos helyiségeiben.

Egy részét, amely a központi egyetem növénytani intézeti helyiségek során, főleg az alig fűthető folyósón és egyúttal 50—70 patikárius laboratóriumát tevő pincze-helyiségben nyert úgy-ahogy elhelyezést, nem bolygatom; hogy ha már a maga fényes egészében nem, legalább egy kicsi részében mutathassuk be a nagy közönségnek, a tanítói világnak és a tanuló ifjuságnak azt, hogy mi a jelentősége a növények világának az emberi társadalomra nézve és hogy mi is voltaképpen az a botanikus múzeum?

Ez a fogalom, bár 118 mintaszerű szekrényt tölt meg a ritka szép tartalom; bár a forgatható keretek egész légiója tárja föl első sorban a haza, ám a földkerekség számos pontja legszebb növényzeti tájait; bár éj-nap nyugalalmát nem ismerő önfeláldozással áldozunk az eszme oltárán, hogy a nemzeti közművelődés hatalmi

¹ L. a Term.-tud. Társulat „Botanikai Közl.“ X. 1911. 5—6. füzet *Daphne*-cikkét.

tényezői is necsak a (ritkán jót akaró) bemondások, a rideg irás és — ez a legsúlyosabb — a 400 km-nyi távolság sokat elhomályosító, sőt agyonhallgató távlatából ítélkezzenek akkor, amikor némi méltánylást érdemlő botanikus múzeumi törekvéseink egyedül e kormányhatalmi tényezők támogatásától függenek; ismétlem, hogy ez a botanikus múzeumhoz fűződő fogalom még mindig idegen mi nálunk, az intézmény megsegítése elől fázékonyan zárkoznak el azok, akik némi jóindulattal sokat segíthetnének és végső eredményében a nemzeti közművelődés javára. Mi pedig az ügyért forrón dobogó szívvvel didergünk a jobbadán fűthetetlen régi és rozoga színházi helyiségekben, — 10-20 fokos hidegekben, mindig csak reménykedve s várva-munkálkodva az idők jobbrafordulásán.

Vallás- és Közoktatási Minisztériumunk távol esik a mi napszámosi munkálkodásunk földjétől. Miniszter és államtitkár elvétele ha³ Kolozsvárra jön is nagy néhanapján, botanikus múzeumunk nem részesül 1—1 röpke napra szorított látogatásuk reális áldásában; főleg nem ott, hol látható volna a közművelődésileg ható súly és oly türheteretlenül ronda keretekben, amelyeknek eltávolítását csupán az ily tapasztalati látogatásoktól remélhetnők és kevésbbé a legtöbbször hiábavalóknak bizonyuló írásbeli fölterjesztésektől.

A botanikus múzeum hatalmasan meggyarapodott gyűjteményeinek, a sok ezerre rugó tárgyak „czédula-szerinti“ katalogilázására évek óta hiába sürgetem, már a közvagyon megóvása okából is nélkülözhetetlen napi-dijasok engedélyezését és úgy van, hogy jó-magam személye megnyugvása miatt is az Erd. Muzeum növénytári osztályának a leltárát (az előtt ez sem volt!) egymagam irtam meg. Inas-munka.

A tárgyak ezreinek fölczédulázása elől mindamellet, hogy ennek érdekében a közokt. kormány támogatását még meg nem nyerhetém, nem zárkozhattam el; ellenkező esetben választanom kellett a botanikus múzeumi törekvéseim csödjé és a között, hogy a tervszerűtlen fejlesztés folyamán igen sok tárgy többszörösen kerül be a gyűjteménybe, holott arra szükség nincs. Döntenem kellett a jobb mellett, mely célra, egyéb tanulmányokkal bőségesen hallgatóim voltak segítségemre és pedig: BOGSCH SÁNDOR 31, BIHARI GYULA 27, GOMBA KÁROLY 24, TULOGDI JÁNOS 23, Dr. jur. PAPP LENÁRD 22, VARGA LAJOS 20, BARTSCH JÓZSEF 13, SZÉKELY ENDRE 12, SCHRANZ JÁNOS 11 és KÖSZEGI DÉNES 11 izben.

Ők (és e munkában a mult tanévben elődeik), végre is leendő középiskolai természetrajzi szertár-kezelők így tanulják, meg, hogy mint kell „semmitől valamit teremteni“ még akkor is, amikor nem igen örvendhetünk a magasabb hatalmak támogatásának.

A botanikus múzeum minden régi s új szekrényét sorzámmal jelöltem meg és az ekként megszámozott szekrények anyag-tömegének czédula-szerinti feldolgozását 1911. XII. 31-én a következő táblázat tünteti föl:

Botanikus múzeumi szekrények és polcos állványok	Teljesen készben van, revidéálva	Félben, munkában van	Nincs készben
A) A közp. egyetemi épület helyiségeiben	1—53	—	—
B) A régi színház helyi- ségeiben	54—82, 84	83, 85, 93	86—92, 94—129

Úgy van, hogy további boldogulásunk legfőbb segítő esz-
köze még mindig a jó öreg színház, amelynek még meglevő
helyiségeit tovább foglalgatjuk, falairól az éktelen piszkot tovább
vakargatjuk; de amíg a falak kimeszelésének tavalyi jelentésében
hangoztatott kikoldulása némi eredménnyel járt, most az is elmaradt.

A magasabb támogatásra ugyancsak rászolgáltunk volna.
Ennek igazolására a botanikus múzeum gyarapodását illetőleg külön-
ösen két eseményre hivatkozom.

Dr. BEZDEK JÓZSEF állami középisk. r. tanár a vallás- és köz-
oktatásügyi Miniszter kiküldetésében földkörüli tanulmány-utat tett,
amelynek sikerét én erkölcsileg és tölem telhetőleg anyagilag is elő-
mozdítani kívántam. Jeles ambícióval dolgozó természet-buvárunk-
ban nem csalódtam és ő tőle telhetőleg mindig önfeláldozással
eleget is tett személyéhez fűzött, egyébként súlyos terhű várako-
zásomnak. Botanikus múzeumunk számára való gyűjtését Egyiptom
északi partjain kezdte meg és hévvel-lelkessel folytatta azt
Ceylon szigetén át Japánig. BEZDEK tanár háládatos talajra talált
Ceylon szigetén, amely tudvalevőleg a trópusi világ egyik legne-
vezetesebb kincses tárháza és ahol a természet csodás ereje (főleg
a koldus-tarisznyával útnak eresztett) természetbuvár képességeit
szinte megbénító bőséggel ontja kincseit.¹ Jóllehet BEZDEK drnak
egyéb feladatai voltak, személyében a megfigyelő, a gyűjtő, a
csomagoló stb munkája is összetorlódott arra való „boy“ hiányában,
akit az ottani éghajlati viszonyok miatt sem lehet nélkülözni; mind-
amellet botanikus múzeumunk jeles díszét tevő gyűjteményt szerzett
össze, amelynek több száz darabja felállításán személyesen és
ismételt alkalommal dolgozott Kolozsvárt.

Mindenesetre sajnálkozunk kell e pillanatban azon, hogy
BEZDEK gyűjtései, miként a botanikus múzeum gazdag tárházának
90 %-ka, véka alá rejtett kincs a nemzeti közművelődés számára.
Érvényesülésüket a végrehajtó hatalom bölcs belátásától várjuk és
reméljük, lehetőleg az 1913-iki áll. költségvetésnek az 1912-iki „indo-
kolásbeli ígéretek“ beváltását jelentő tételétől.

A múlt időket érintő növénytári jelentésekből kiténik egyebek

¹ GUENTHER K. Einführung in die Tropenwelt. Ceylon. Verlag v.
ENGELMANN. Leipzig, 1911.

között az a törekvésem, hogy ugyancsak a botanikus múzeum keretében mutathassam be a földkerekség egyik-másik tekintetben nevezetes növényzeti formációit, lehetőleg személyesen eszközölt gyűjtések, fénykép-fölvételek, forgatható keretekben bemutatható csoportosítások, száraz és formol-készítmények, nemkülönben a múzeumokban seholsem látható kazetta-sorok révén.

Ennek érdekében részletesebb munkálkodásunk talaja természetesen a hazai földtermészeti világa; mert ez önként értetődő kötelességünk úgy a bel-, mint a külföldi közönséggel szemben. A belöldi tanulni vágyó ifjúságunkkal és látogatóinkkal szemben való kötelezettségünk azonban megkívánhatja a tőlünk távoleső növényzeti formációk típusos bemutatását is és én erre lehetőleg minden alkalmat megragadok, az eszme helyességétől áthatottan: személyemben egyesítvén a bojt is, amikor gyűjtve-fáradva utazom.

Megelégedéssel, mondhatnám boldogító érzéssel tölt el a tudat, hogy a *Lecidea canescens*, *Physica perietina* és *Lecanora subfusca*-tól, vagyis a 100 évet meghaladó korú zuzmó-telepektől ellepett Bálna-álkapocsbeli óriási csontokat 120 kgr súlyban sikerült megszereznem Borkum szigetén, hol egykor kerítéseket alkottak belőlük; megkaparintásuk érdekében vállalnom kellett a nyugalmas munkát biztosító éjjeli órák leplét, a jó öreg GERD SCHMIDT orvosdoktor atheistikus Heckelismusának helyeslését, hogy török-szakadómódjára hozzájuthassak ezekhez a hatalmas csontokhoz. Ezek kicsi példája volt az én csalátkem Bremen természethistoriai múzeumában, amikor én ezt ott megláttam. Megszerzésükre az eszme ott fogant meg és az úti s gyűjtő fáradalmakat velem derekasan s heteken át (1911. VII. 31. — IX. 17.) megosztó ALADÁR V. gimn. tanuló fiam segítségével tervemet megvalósítottam, úgy, hogy ezek a zuzmó-telepes Bálna-álkapocsbeli csontok ma a mi botanikus múzeumunk unikumszerű diszei. Ládáját egy elerőtlenedett 75 éves fríz közreműködésével Szt. István napján ácsoltam össze, a nagy meleg miatt csaknem pőrére vetkeztem. A magyarság e nagy ünnepe vasárnapra esvén, csak a világszerte mindenható baksis útján tudtam a feltűnően súlyosládát továbbítani a vasúti állomáson. Mindennek érthető okoknál fogva (ámde Borkumról való távozásomnak is) gyorsan kellett megtörténnie. Mert tapasztalásom van a tekintetben, hogy miközben a m. kir. Kormány nagyúri gavalériával ingyen osztogatja szét a magyar föld természeti kincseit, teszem azt a velünk szemben csöppet sem barátságos indulatú angolok között a londoni u. n. „magyar kiállítás“ alkalmával 1908-ban (valósággal bűn!); addig az idegen földi nemzetek egy csipetnyit sem erőltetik meg magukat a magyar közművelődés érdekében, el sem ismerve azt, hogy az létezik. Erre a helgolandi biológiai állomás egyik (szakilag egyébként nagy tudású), de velünk magyarokkal szemben mélységesen elfogult tisztviselője tanított meg ememet; sajnós, hogy ez a gyakori példák egyike.

„Segíts magadon és akkor a jó Isten is megsegít“ a vezérlő elv útjaimon és én, minthogy az 1713—1782 időközökből szár-

mazó Borkumbeli csontokkal az élén a Wangerooge, Langeoog, Spiekeroog, Baltrum, Norderney, Juist, Borkum, Helgoland, Sylt, Hallig-Hooge, Amrum, Föhr, vagyis az északtengeri fríz-szigetek talaján gyűjtött botanikus múzeumbeli tárgyaím száma tekintélyes, arra való hely hiányában le kell mondjak a szinte egy kötetre menő anyag részletes fősorolásáról. Csak izlelitőül jelzem, hogy az óriási henger-üvegekbe elhelyezett *Laminaria saccharina*, *L. hyperborea*, *Fucus serratus* Helgoland remekbe menő Alga-vegetációjáról fogalmat nyújt az érdeklődőnek és a régebbi szerzeményekkel együtt szebben-izlésesebben, mint pld. a helgolandi „Nordsee-Museum.“ A többi általam gyűjtött pompás anyag egy itt meg nem nevezhető helgolandi egyén barátságatlan viselkedése miatt ott veszett. Száraz készítményeim során mutatom be a fríz szigetek zuzmó- és páfrány-világát, a növényzet gyökérzetének munkáját a Dünék homokjában, az *Astrocarium rostratum* termését, *Banksia palmata*t, *Cecropia palmata*t, az északtengeri szél nyíró hatását a Sylt-szigetbeli *Callunan* stb stb. Haza-térőben útbá ejtettem Wien Hofmuseuma növénytani osztályát, melynek vezetője s hazánk fia, dr. ZAHLBRUCKNER SÁNDOR i. t. barátom kegyes közbenjárásával megkaptuk a *Dicksonia antarctica* és a *D. Joungiae* páfrány-fák pompás törzseit.

Sorozatot tenne ki az ez útamon megszerzett botanikai érdekű képek czimeinek közreadása. A kép-aryag illusztrálására csupán azt jegyzem meg, hogy jobbadán nagyméretű 64 db képrámája most készűl a növénytani intézet asztalos-műhelyében. Ugyancsak itt készűlnek a kisebb-nagyobb méretű kazetták; ezek közül különösebben felemlítendők az *Astrocaryum rostratum*, *Dasylyrion robustum*, *Drypis Jacquiniana*, *Geaster Bryantii*, *Helichrysum italicum* és *Ruscus aculeatus* bármely múzeum díszére szolgáló kazettái. A *Dasylyrion* remek példájával a kolozsvári gazd. akadémia ajándékozott meg bennünket, naftalinos-benzinnel való kipreperálása kitűnően sikerűlt; az ugyancsak házilag készűlt 117×117×240 cm nagyságú szekrénye a nyomasztó helyinség miatt az intézeti rongyok, kefék, seprők szekrényének helyére szorult, ahol lefotografálni sem lehet; képét t. i. szivesen közöltem volna.

Egyéb készítményeink újabb sorozatát a II. sz. mellékleten közlöm.

A III. sz. melléklet az ajándékozók névsorát tünteti föl. Fogadják mindannyian hálás köszönetünket.

A botanikus múzeum feljegyzett látogatóinak száma 711; ez a szám, tekintve azt, hogy a botanikus múzeum hozzáférhető részének laboratoriumi helyiségekben való elhelyezése sokakat távol tart, tekintélyesnek mondható. Látogatóink között üdvözölhattuk Kolozsvár felsőbb kereskedelmi iskoláját, áll. polgári leányiskoláját, „Augusteum“ r. kath. iskoláját, iparos tanfolyamát; továbbá a karánsebesi áll. főgimnázium, a középlaki áll. elemi iskola, a miskolci kir. kath. főgimnázium, végűl az ungvári áll. polgári leányiskola növendékeit, tanáraik és tanítóik vezetésével, a

Melba Visze

Kolozsvárt megtartott athlétikai verseny alkalmával pedig Konstantinápolyból 24 török ifjút.

Melka Vincze emlékezete.

Az öröm és üröm csöppjei, amely kevés közöttük a betűbeli különbség, ép oly szoros kapcsolatban érzetik hatásukat az életben.

Az én mindenha feledhetetlen emlékezetű mesteremről, a rimaszombati egyes. prot. főgimnázium néhai nagynevű tanáráról, FABRY JÁNOSFÓL szól 1907 évi növénytári jelentésem nekrologusa, hogy azután a mélyen átértett veszteség ürömcsojppjei nyomán az öröm is útát törhessen magának ugyanott, dicsőítésével MELKA VINCZE kolozsvári festőművész ecsetjének, hogy tőle kaphattuk meg a *Telekia speciosa* és a *Verbascum Kanitzianum* műérték tekintetében is nagybecsű képeit. MELKA örökitette meg számunkra a növénytári osztály egykori vezetőinek, dr. KANTIZ ÁGOST és dr. ISTVÁNFFI GYULA professzorok, nem különben WALZ LAJOS botanikus kerti inspektor kitünően sikerült arczképeit és én ugyancsak tőle reméltem a mező-záhi *Paeonia tenuifolia*, a *Bánffy petrea*, a *Syringa Josikaea* olajba festett képeit. Mező-Záhon, a nekünk ugyancsak kedves emlékezetű és általános műveltségében, a keveset ígérően nagyra törős ifjabb tanári nemzedéket messze tulszárnyaló GRÁF JAKAB tanár társaságában együtt jártuk gróf WASS BÉLANAK a *Paeoniák* ezreitől diszló rétjeit. A jó öreg MELKA vázlatot, virágot hozott onnan, háza kies kertjében nagy örömmel-szeretettel ápolgatá; lefestésük azonban elmaradt.*) A múzeumi választmány régebbi keletű felhatalmazása erejénél fogva még jutott ideje az erdélyi flóra kritikai enumerációja mesteri egybefoglalójának, dr. SIMONKAI LAJOS tanár arczképének megfestésére. GRATZ MÓR kolozsvári ág. ev. lelkes és dr. VAJDA GYULA kolozsvári egyet. tanár arczképeivel együtt a SIMONKAI-kép is a testi-gyöngeségekkel nagyban küzködő MELKA utolsó mesteri alkotása volt.

Életének végső éveit alatt, e kevesektől ismert s alig megbecsült nagy ember irányában a szív önzetlen melegével ápoltam őt, hogy azután a botanikus múzeum számára kiszemelt s gazdag képsorozatából csak maradványokat kaphassak meg elhunytá után. A java szerte-szélllyel szóródott; sorsukról nem tudok semmit. Az a néhány darab azonban, amely, 1911. IX. 25. hajnali óráiban bekövetkezett elhúnyta után, nekünk csöppet sem kedvező móddal

*) MELKA útmutatásai nyomán ezt utóbb BETHLEN KÁROLINA grófnő cselekedte meg, őszinte örömiinkre és örök emlékezetre.

jutott el énhozzám, hirdetni fogja MELKA művészetében az éles szemű természetbuvárt, aki a görgényi havasok fenyveseinek komor zöldjét, a Retyezát vadul szakgatott ormait mesteri kézzel örökíti meg vásznon, papiroson (2. kép*). Ugyanaz a kéz veti papirosra Zenoga vizének bájos árnyalatait, Abafája és Sáromberke füzesét, a vízzel való festés minden nehézségét játszva leküzdve.

Rajzoló-szénnel a kezében MELKA „a vízzel és olajjal festő MELKÁR“ között talán a legerősebb.

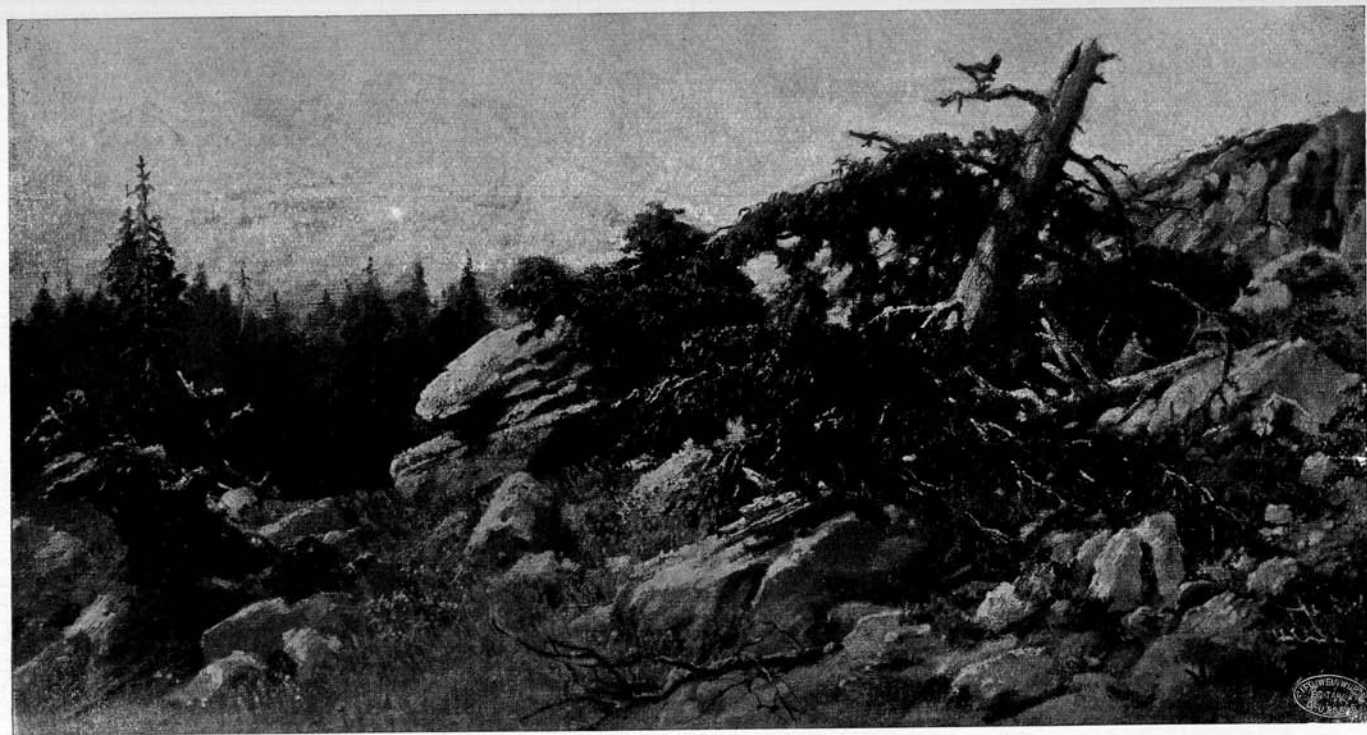
A szurduki tölgy (3. kép**) és a Retyezát fenyőjének képe elementáris erővel hat a szemlélőre: nincs pénz, amiért tőlük megválnék és én érteni tudom néhai trónörökösünk, RUDOLF kir. herczeg őszinte ragaszkodását MELKÁHOZ, aki a görgényi vadászatok közvetlen osztályosa és a híres vadász-jelenetek mesteri megörökítője volt. Sajnálunk lehet, hogy Melka ez örökértékű alkotásai a trónörökös elhunytá után (tőle tudom, hogy Ő felsége egyenes parancsára) elkerültek hazánk talajáról idegen földre (Laxenburg). Másait azonban őrzik Erdély történeti múltú arisztokrata családjai (Teleki Samu gróf, Bethlen, Jósika Samu, Huszár, Wesselényi és Bánffy grófok és bárók stb).

Melkáról írott megemlékezésemben¹ nyomatékosan hangoztathattam azt, hogy MELKA bár nekünk nagyon idegen föld szü-

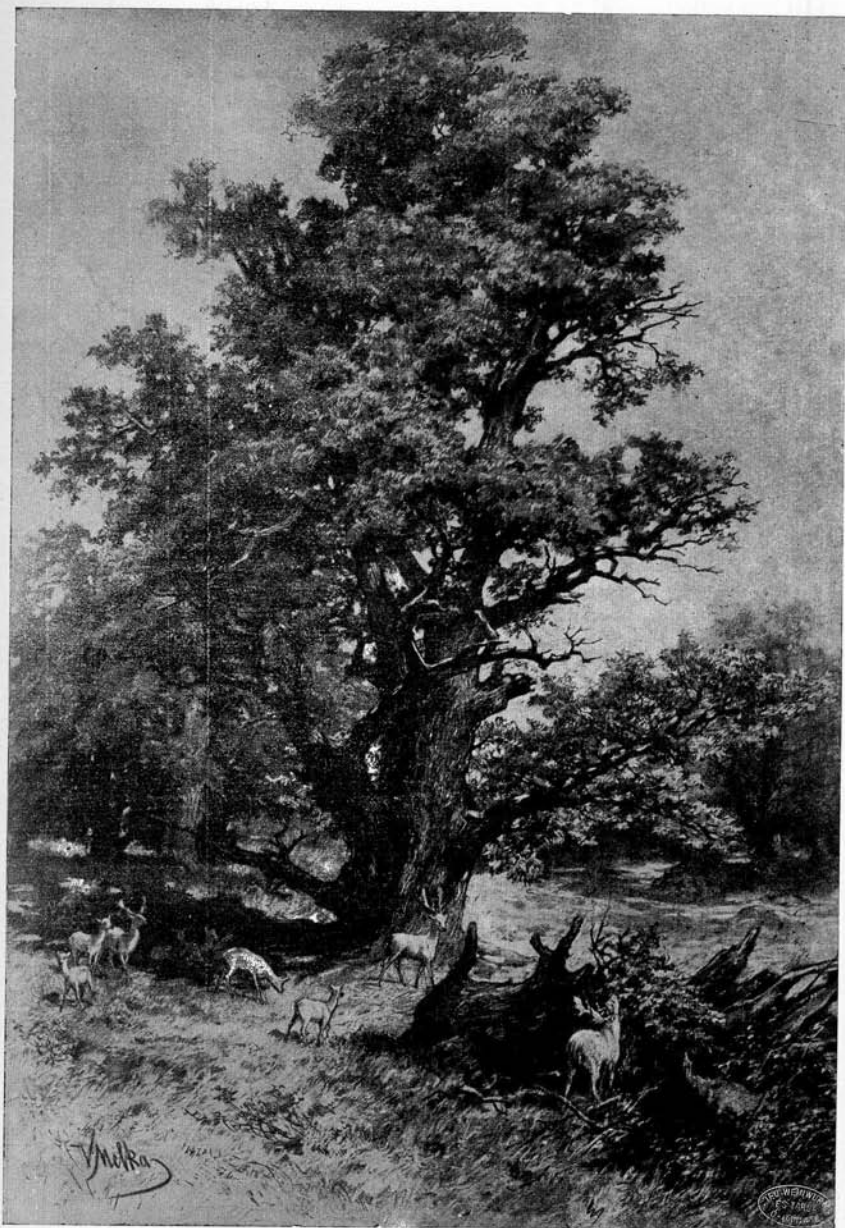
*) Olajba festetten dr. BÁNFFY ZOLTÁNNÉ S az Erd. Múz. ásv.-földt. osztálya birtokában, némileg színezett krétarajza dr. ISTVÁNFI GYULA egyet. prof. s ampel int. igazgató, színezetlen krétarajza pedig R. A. egyet. tanár tulajdonában.

**) JÓSIKA SAMU báró szurduki vadász kertjéből. Krétában való eredetijét R. A. egyet. tanár bírja.

¹ „Kolozsvári Hírlap“ 1911. IX. 26-án megjel. 202. sz.-ban és ugyanakkortájt az „Ellenzék“-ben is. Ennek a nyomán fakadt FELSZEGHY DEZSŐ melegen megírott megemlékezése MELKA VINCZÉRŐL az „Erdélyi Lapok“ 1911. X. 15-iki 20. sz.-ban, sajnos, hogy sok hibás adattal. Melka feleségét CALLAN IZABELLANAK hívták és nem, miként FELSZEGHY írja, BALLON IZABELLANAK stb. Esztétikai méltatása azonban, amely elárulja FELSZEGHY személyében a melegen érző költőt s a szív nemes egyéniségét, dicséretet s hálát érdemel mindama kevesek részéről, akik MELKA művészetét szeretni és becsülni tudták. Megjegyzem, hogy MELKA V. főbb műveinek fotografiai lemezeit ajánlásomra DR. ERDÉLYI PÁL CZ. rk. prof. és könyvt. igazgató vásárolta meg MELKÁTÓL; a MELKÁTÓL nekem adományozott másolatok teljes gyűjteményét azonban nem adták ki és ezt azért fájlalom, mer MELKA tollba-mondása után magyarul én jegyeztem rá a képek czimeit s egyéb adatait. E másolatok, úgy mondják, Csehországba vándoroltak és a nagy fáradsággal egybegyűjtött adatok, egyebekkel együtt, elvesztek. A lemezek nyomán azonban kikerekíthető volna „Melka Emlékalbuma.“ Szíve vágya volt ez és mi azt teljesíthetnők.

2. RETYEZÁT KÉPE MELKA VINCZÉTŐL.

3. SZURDUKI TÖLGY KÉPE MELKA VINCZÉTŐL.

lőtte (*a csehországi Neu-Benatek városkában, 1834. I. 10), művészi tudásának teljes kifejlődésével, alkotásainak legjava részével azonban a szó szoros értelmében „erdélyivé“ lett.

Erdély földjének a magyarságtól inkább elhanyagolt, semmint felkarolt, természetiekben szinte csodás hatású tájainak és népéletének szénben, akvarellben és olajban való képeit, és ez minden vigasztalásunk elhunytá fölött, megtaláljuk a magyar király ő Felsege osztrák, Erdély és Bihar magyar főuri kastélyaiban.

MELKÁBAN az ember természetrajza, életében mindvégig való zárkozottsága sok oly vonással ismertetett meg engemet, amelyek BÖCKLIN életrajzára emlékeztetnek bennünket.¹

Művészete ugyan más volt, nem a sejtelmes, miként BÖCKLINÉ, hanem a természetieket a természetbuvár szemével látó és a mindig mesterien rajzoló. Nem minden tulzás nélkül azt is elmondhatnám, hogy MELKA festve rajzolt és rajzolva festett; művészetben oly felfogás, amit a mai, legtöbbször hóbortos szinfolttokkal dobálózó u. n. festőművészet, a művészet történeti emlékü lapjain könyvel el, spanyolos grandezzával nem követve e régi jó iskola útmutatásait. Való igaz, hogy a lázasan élő és a még lázasabban termelő e korban nem is fizeti ki magát a becsületes hűséggel, csodálatos türelemmel és az időnek pazarlásával kidolgozott kép. Melkái ennyire voltak.

Az aggság korát elérte és még mielőtt nagy útjára tért volna, e Kolozsvárt is alig ismert, a közönségtől szinte az utolsó időkben „felfedezett“ MELKA művészi tudása útát tört magának az ország székesfővárosába. Nem ő kereste föl, őt találták meg, de évtizeken át mindig csendes és a vásári zajtól aggodalmasan elzárt Petőfi-utcai otthonában. És én nekem csendes megnyugvásom, sőt a velem szemben nem várt oldalról éreztetett rideg magatartással szemben elégtételem, hogy az én közkenjárásomra MELKA VINCZE részéről szép darabokat őriznek meg a székes főváros közművelődési intézményei. Elkallódásukat megakadályoztam és én láttam azokat az öröm-könnyeket, amiket a fővárosból hozzám küldött, de MELKÁNAK szóló elismerő sorok fakasztottak MELKA szeméből. A RUDOLF trónörökös és STEFÁNIA kir. hercegasszony égisze alatt megindított és befejezett „Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képen“ című vállalatban való művészi részesedésén

¹ Neben meiner Kunst. Flugstudien, Briefe und Persönliches von und über ARNOLD BÖCKLIN. Herausgeg. von FERD. RUNKEL u. CARLO BÖCKLIN — Vita, Verl.-Haus, Berlin — Ch. pp. 13—28.

kivül ezt is tekintette élete legfőbb eredményének. Szerény volt ebben is, kevéssel beerte, hogy fejedelmileg jutalmazzon a művészi érzés ama gazdagon buzogó forrásával, amelynek vize mikor előtör a Retyezát oldalán, vagy amikor a havasi szellő ver fodrokat a Zenoga vizén, ám Erdély földjének ezer más pontján: a korondi sós sziklák kopárjától fel a görgényi viharverte fenyvekig; mindig és lépten-nyomon MELKA VINCZE művészi nevét juttassa emlékezetünkbe.

Szerencsés az Erd. Nemzeti Múzeum ásvány-földtani osztálya, melynek igazgatója, DR SZÁDECSKY GYULA, kicsinyes gáncoskodások leküzdésével s helyes érzéssel tudta megszerezni a 1. Retyezát (2. kép), 2. Zenoga, 3. Bukura, 4. Alsó-járai medence és a Bedellői havasok a Géczy várfelől, 5. Verespatak, Vulkán a Nagytótól, 6. Abafája felől Istenszéke s a Kelemen-havasok, általában nagy méretű képeit. Kincsek ezek, amelyek értékét majd most becsüljük meg, miután alkotójuk eltűnt az élők sorából.

„Kolozsvár vidéke“ geologiailag is kitűnően megfestett képe azonban, bár megszerzését a földrajzi intézetnél szorgalmaztam, sajnos, hogy a közérdek szempontjából elveszett. Ez és szénben való mása magántulajdon.

Van tehát okunk rá bőven, hogy MELKA VINCZE emlékezetét az Erdélyi Múzeum falain belül is hiven megőrizzük!

Walz L. kir. kitiüntetése.

A verőfényes napsugárral elárasztott hantok fölött virág fakad. Az elmulás szomorú gondolatának fellegeit szétkergeti az élet alkotó heve-napfénye. Ha van ok az elborulásra, a derű elől sem zárkozhatunk el akkor, amikor a 40 éves alkotó munka elismerésre talál a trónus legfelső zsámolyán.

Az 1911 munka-év e tár életében ugyanis örvendetes mozanattal zárul le. Ő felsége a magyar király meghallgatta a többszörösen megismételt kérő-szót és e múzeum elvesztegetett kertjében négy hosszú évtizen keresztül lankadatlan buzgósággal munkálkodó és a nyújtott eszközökkel szemben messze meghaladó eredményeket felmutató WALZ LAJOS tud.-egyetemi botanikus kerti inspektort, az erdélyi flóra egyik kiváló ismerőjét, sőt egyik-másik kincsében felfedezőjét a koronás arany érdem-kereszttel tüntette ki.

Ezt a legmagasabb királyi kitiüntetést WALZ LAJOS a tud.-

egyetem Tanácsának XII. 23. tartott teljes ülésében vette át, a Magnificus Rectornek WALZ érdemeit szépen méltató beszéde kíséretében.

Az emberi élet ez egyetlen legszebb királyi ajándékának jelentőségét a múzeum-kert történetében és kihatását, e múzeumkerti romokon túl új életre fakadó tud.-egyetemi új botanikus kertünkre vonatkozólag a növénytár igazgatója fejtette ki a Tanács színe előtt, hogy a m. kir. trónus színe elé juttatandó köszönet keretén belül kifejezésre jusson a kitüntetett öröme és munkás erejének teljességében az az ígérete, hogy a rajtunk kívül eső okok miatt elvesztett múzeum-kert helyett szebbet és jobbat alkotunk a „Házsongárd“ oldalán.

Megvan a tetre való készség. Hogy azután a kimondott ige testet ölthessen: az 1913 évi állami költségvetés méltányosabb intézkedéseit kell várunk és remélnünk.

Kolozsvár, 1911 évi december hó 31

Dr. Richter Aladár

tud.-egyetemi ny. r. tanár,
Erd. Múz. növénytári oszt. és
botanikus múzeumának
igazgatója.

I. Erdélyi nemzeti múzeumi botanikai főbb kirándulások jegyzéke

Sorszám	Hó	Nap	H e l y
1	Április	2	Brassó
2	"	3	Kolozsvár. Szénafű
3	"	4	Brassó
4	"	18	Brassó
5	"	24	Kolozsvár. Szénafű
6	"	26	Kolozsvár. Szénafű; Debreczen
7	"	29	Kolozsvár. Árpádcsúcs
8	Május	4	Kolozsvár. Kányafő
9	"	5	Kolozsvár. Árpádcsúcs, Szénafű
10	"	7	Apahida
11	"	8	Kolozsvár. Bükk; Szénafű
12	"	10	Szászhermány
13	"	11	Kolozsvár. Bükk; Szászfenes
14	"	12	Kolozsvár. Szénafű; Szászhermány
15	"	13	Désakna
16	"	14	Rév. Brassó
17	"	15	Déva. Marosillye. Szászhermány
18	"	16	Déva
19	"	18	Brassó
20	"	19	Kolozsvár. Bükk; Domanovič (Herczegovina)
21	"	20	Kolozsvár. Jósika-tanya; Szászhermány; Murány
22	"	21	Rétyi-nyír. Murány
23	"	22	{ Torda, Komjátszeg, Pusztaszentmárton, Király-hegy, Murány, Telgárt, Bregava-völgy (Herczegovina)
24	"	23	Lipovecz
25	"	24	Spitzenstein. Hanneshöhe
26	"	25	Kolozsvár. Törökvágás, Szénafű
27	"	26	Kolozsvár. Szénafű. Nagyhagymás. Dobsina
28	"	27	{ Kolozsvár. Szénafű. Balánbánya. Öcsém-havas, Vigyázó-kő. Počitelj (Herczegovina)
29	"	28	Balánbánya. Csikszentdomokos
30	"	29	Domanovič (Herczegovina)
31	"	30	Kolozsvár. Bükk
32	Június	2	Kolozsvár. Szénafű, Lomb; Apahida
33	"	4	Retyiczél—Kalinýásza; Taormina (Olaszország)
34	"	5	Kalinýásza, Varasojasa
35	"	6	Kolozsvár. Kányafő. Aetna
36	"	7	Kolozsvár. Malomv. Acireale (Sicília)
37	"	8	Kara
38	"	9	Kolozsvár. Királydomb, Bükk, Árpádcsúcs
39	"	10	Mikes. Borév. Szurduk
40	"	11	Toroczko
41	"	12	Kolozsvár. Szénafű; Balánbánya: Egyeskö
42	"	13	Kolozsvár. Lomb. Tordatúr. Felsőpeterd
43	"	15	Monte Nuovo (Napoli mellett)
44	"	17	Kolozsvár. Szénafű. Déva
45	"	18	Marossolymos. Felvincz
46	"	19	{ Kolozsvár. Malomvölgy. Bükk, Apahida. Dezmér; Kovrágy-Csopea-Ohába. Balánbánya. Vigyázókő
47	"	20	Déva. Kovrágy-Csopea-Ohába. Murány

Sorszám	Hó	Nap	H e l y
48	Június	23	Kolozsvár. Szénafű; Hortobágy
49	"	25	Nagyhagymás; Murány
50	"	26	Kolozsvár. Malomvölgy; Magyarszovát
51	"	27	Szászfenes. Torda
52	"	30	Kolozsvár. Jósika-tanya
53	Július	1	Magyarszovát; Szentés
54	"	2	Kolozsvár. Kajántói-út; Debreczen
55	"	3	Kolozsvár. Kajántói-út
56	"	4	Hidegszamos, Magyarszovát; Hortobágy
57	"	8	Kolozsvár. Szénafű; Felsővisó
58	"	10	Kolozsvár. Plecska-völgy; Mező-őr; Nagyvárád
59	"	12	Kolozsvár. Malomvölgy
60	"	13	Alsópodsága. Borszék; Hortobágy; Szepesváralja
61	"	14	{ Kolozsvár. Bükk; Skerike; Borszék; Sepsiszentgyörgy
62	"	15	Alsópodsága. Borszék
63	"	16	Magyarszovát. Korompa
64	"	17	{ Alsópodsága. Szegásti-völgy, Muntyele Mare. Borszék. Maroshéviz. Miskolcz
65	"	18	Lunka
66	"	19	Kolozsvár. Bükk; Ratosnya
67	"	20	Kolozs
68	"	21	Apahida. Miskolcz
69	"	22	Szováta
70	"	24	Magyarszovát
71	"	25	Kolozsvár. Bükk
72	"	26	Apahida, Kolozskara; Szováta
73	"	28	Kolozsvár. Bükk
74	"	28	Homoród-fürdő
75	Aug.	1	Kolozsvár. Bükk
76	"	3	Kolozsvár. Bükk; Nagyhagymás
77	"	4	Székelyudvarhely
78	"	5	Gyapoly. Bihar-Diószeg
79	"	6—8	Wangerooge
80	"	7	Kolozsvár. Bükk; Rutka
81	"	8	Mező-őr
82	"	9	Szováta, Nagyhagymás
83	"	9—12	Langeoog
84	"	10	Spiekeroog
85	"	11	Szentés, Poprád
86	"	12	Tátra. Ót-tó
87	"	12—13	Baltrum
88	"	13	Szováta. Biharfélegyháza
89	"	14	Herkulesfürdő
90	"	15	Norderney
91	"	15—16	Juist
92	"	17	Bélaí mészkőhavasok; Homokos; Vaskapú
93	"	17	Norderney
94	"	18—20	Borkum
95	"	21	Székelyudvarhely
96	"	21—24	Helgoland
97	"	25—26	Sylt. Westerland—Wenningstedt—List
98	"	27	Hallig—Hooge
99	"	28	Székelyudvarhely
100	"	28	Amrum, Wyk a. Föhr

Sorszám	Hó	Nap	H e l y
101	Aug.	29	Nagyhagymás
102	Szept.	4	Apahida
103	"	5	Apahida
104	"	6	Torda, Szentmihályfalva
105	"	12	Virágosvölgy
106	"	14	Virágosvölgy
107	"	17	Özörény
108	"	18	Apahida, Kara
109	"	20—21	Monostori erdő
110	"	27	Tordai hasadék
111	Okt.	8	Szamosfalva
112	Nov.	3	Fás-kőrös
113	"	23	Kolozsvár : Szénafű

II. Száritott készítmények.

1. Botanikus kertből származók.

Cecropia palmata, *Nicandra physaloides*, *Spiraea sorbifolia*.

2. Gyűjtésből származók.

Banksia palmata, *Chenopodium Wolffii* (termés), *Lappa crispa*. (termés)

III. Formalinás készítmények.

1. Botanikus kertből származók.

Aralia spinosa, *Cornus alba*, *Gingko biloba*, *Salpichroa homboidea*, *Solanum Capsicastrum*, *Solanum Hendersoni*, *Solanum aciniatum*.

2. Gyűjtésből származók.

Androsace arachnoidea, *Arctostaphylos Uva Ursi*, *Ephedra monostachya*, *Euphorbia Peplis*, *Himantoglossum hircinum*, *Hyacinthella leucophaea*, *Nicandra physaloides*, *Nymphaea Lotus*, *Ornithogalum Boucheanum*, *Ornithogalum Bungei*, *Orobanche ramosa* és *fasciatio*-ja, *Primula leucophylla*, *Pulsatilla Zichyi*, *Rozalia arbuscula*, *Syringa Josikaea*.

IV. A botanikus múzeum adakozói.

CAPELLE G. (Springe-ből): 2 drb. *Stapelia spectabilis*-virág.
 GYÖRFFY ISTVÁN dr.: 1 drb. moha, 1 drb. torz káposzta-levél.
 Kolozsvári gazdasági akadémia: 1 drb. *Dasylyrion robustum*.

Kolozsvár város tanácsa, 2 drb. *Populus nigra*-törzs.

KÜRTÖSI JÓZSEF (Szarvasról), 5-féle gabona-betegség.

RAPAICS RAJMUND dr. 1 drb. *Pelargonium zonale* és 1 drb. *Hyacinthus orientalis* torz-levél.

ROSENBERGER SÁNDOR (Szászfenesről), 8-féle répa és répa-mag.

SIPOS GÁBOR (Tordáról), 1 drb. *Polyporus lucidus*.

SZÁDECZKY GYULA dr., 1 drb. fossilis *Pinus salinarium* és ennek csiszolatai.

SZABÓ IMRE, 2 drb. *Matthiola annua* torz-virág.

SZALAY GYULA (Kiskunfélegyházáról) 3-féle gomba (*Geasterek*)

VALENTINI ELVIRA dr., *Linum crepitans*, *Welwitschia mirabilis* és *Zanonia macrocarpa* (termések).